

№ 23 (664)
Чэрвень 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Лёсы: кандыдат біялагічных навук з Мормаля Ігар Карабанаў** – *стар. 3*
- **500-годдзе: Скарына ў французскім Манпелье** – *стар. 4*
- **Крыніцазнаўства: пра інвентар маёнткаў і фальваркаў** – *стар. 5*

Пераможцы XX Міжнароднага фестывалю народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік»

Фота з сайта газеты «Пастайскі вестнік»

Першы беларускі графічны раман

Саюз беларускіх пісьменнікаў адмыслова да дня нараджэння Васіля Быкава выпусціў яго апавяданне «Сваякі», зробленае ў жанры графічнага рамана маладым мастаком Янам Жвірблем. Кніга пабачыла свет у выдавецтве «Кнігазбор».

Жанр графічнага рамана даўно стаў папулярным у Еўропе і ЗША. Гэтая разнавіднасць шырока вядомых коміксаў прэтэндуе на адмысловае становішча ў свеце мастацтва. Графічныя раманы ілюструюць сур'ёзныя літаратурныя творы і ў адрозненне ад коміксаў маюць павялічаны аб'ём і найчасцей выдаюцца ў палешаным, багатым афармленні. Выходзяць і аўтарскія графічныя раманы, што разглядаюцца як паўнаватарсныя літаратурныя творы. Так, у 1992 годзе графічны раман Арта Шпігельмана «Маўс» пра Халакост атрымаў найпрэстыжнейшую Пулітцараўскую прэмію.

У Беларусі коміксы так і не займелі трывалай нішы, хаця на пачатку 1990-х, калі выдаваліся памятных «Дзікае палыванне караля Стаха» і «Дзе жывуць бурсонікі», на гэтыя

кніжкі быў шалёны попыт. Апавяданне «Сваякі» ў аздабленні Я. Жвірблі робіць фанатам коміксаў і аматарам авангарднай кніжнай графікі сапраўдны падарунак. Жорсткі твор В. Быкава пра тое, як маці, паспадыяваўшыся на сваяцтва з вясковым паліцаем, неўпрыцям адпраўляе двух сыноў на смерць, праілюстраваны гэтак жа бязлітасна востра. Экспрэсіўныя, натуралістычныя і поўныя трагізму малюнкi мастака нагадваюць, што гэта зусім не прасцёнькі комікс для дашкольнікаў, а паўнаватарсны графічны раман.

Зусім нядорога кнігу можна купіць у кнігарнях Мінска «Акадэмікніга», «Цэнтральная», «Светац», «Веды», «Кнігарня пісьменніка», «Логвінаў», «Кнігі і кніжачкі». Дарэчы, усе выданні «Кнігазбору» можна замовіць у самім выдавецтве без гандлёвай надбаўкі.

19 чэрвеня, у дзень нараджэння В. Быкава, адбылося ўскладанне кветак да магілы літаратара на Усходніх могілках у Мінску.

Прэс-служба

ТА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Мастоўшчына на Першым абласным фестывалі «Кніга і час»

Мастоўская раённая бібліятэка прыняла ўдзел у першым абласным фестывалі «Кніга і час» у горадзе Свіслач.

На фестывалі працавалі інфармацыйныя бібліятэчныя падворкі. 14 бібліятэк вобласці падрыхтавалі яркія і цікавыя выстаўкі-экспазіцыі з гісторыі сваіх устаноў і роднага краю, маляўніча аформленыя матэрыялы пра знакамітых землякоў, самаробныя кнігі, буклеты, майстар-класы і многае іншае. Усе яны сталі ўдзельнікамі абласнога агляду-конкурсу «Бібліятэчная пляцоўка», што праходзіў у рамках фестывалю.

Годна быў прадстаўлены і Мастоўскі раён. Цікава, радасна і весела праводзілі час маленькія жыхары Свіслаччыны на бібліятэчнай гульнявой пляцоўцы «Зялёны востраў», што была прадстаўленая філіялам «Мастоўская раённая дзіцячая бібліятэка». Дзеці розных узростаў гарталі кніжкі-цацкі, а таксама сустрэліся з адважнымі піратамі, якія забавлялі дзяцей і дарылі ім падарункі.

Члены журы пазнаёміліся з прэзентацыяй кожнай бібліятэкі і вызначылі лепшых. Мастоўская раённая бібліятэка была ўручаны Дыплом III ступені і каштоўны падарунак.

Надзея НАВАТРОДСКАЯ, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Мастоўскай раённай бібліятэкі

Фота Вікі ГРЭНАС

Сябры! Праз некалькі дзён заканчваецца падпіска на II паўгоддзе 2017 г. на «Краязнаўчую газету». Заставайцеся з намі, не адкладайце падпіску на апошні дзень. І вядома ж – далучайце новых сяброў!

Дзе варта пабываць

3 Купалам у сэрцы

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрашае далучыцца да правядзення Купалаўскіх дзён.

28 чэрвеня (серада)

16.00 – Жальбіны з нагоды 75-й гадавіны смерці народнага паэта Беларусі Янкі Купалы (Вайсковыя могілкі, г. Мінск).

18.30 – Святая імша ў Архіафедральным касцёле Імя Найсвяцейшай Панны Марыі (пл. Свабоды, 9, г. Мінск).

2 ліпеня (нядзеля)

11.00 – Раённае свята паэзіі «Купала заўсёды ў сэрцы маім» (Купалаўскі мемарыяльны запаведнік «Ляўкі», Аршанскі раён).

7 ліпеня (пятніца)

11.00 – Урачыстая цырымонія ўскладання кветак да помніка Янку Купалу з нагоды 135-годдзя (парк імя Янкі Купалы, г. Мінск).

8 ліпеня (субота)

13.00 – Рэспубліканскае свята паэзіі, песні і народных рамэстваў «З адною думкаю аб шчасці Беларусі...» (Купалаўскі мемарыяльны запаведнік «Вязынка», Маладзечанскі раён).

Паводле інфармацыі
арганізатараў

На тым тыдні...

✓ **8 чэрвеня** прайшлі святочныя мерапрыемствы з нагоды 50-годдзя адкрыцця мемарыяльнай сядзібы «Акінчыцы», філіяла Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа ў Стаўбцоўскім раёне. На імпрэзу былі запрошаныя родныя Якуба Коласа, былыя супрацоўнікі музея і філіяла, кіраўнікі ўстановаў культуры і ўстановаў, што носяць імя паэта, дырэктары літаратурных музеяў Расіі, Літвы і Украіны, грамадскія і культурныя дзеячы Беларусі.

Пад час свята была адкрытая выстаўка «Благаслаўлены час той будзе...», адбылося выступленне народных калектываў, выстаўка-кірмаш вырабаў народных майстроў Стаўбцоўшчыны, прайшла літаратурная сустрэча «Юбіляры-землякі – юбіляру Коласу».

Пад час мерапрыемства былі ўзнагароджаныя шэраг былых супрацоўнікаў літаратурнага музея і мясцовыя паэты. Сярод узнагароджаных – былы дырэктар музея Якуба Коласа Георгій Ткацэвіч, цяпер – намеснік старшыні Беларускага фонду культуры. Карыстаючыся нагодаю, віншумем узнагароджаных і зычым поспеху.

✓ **8 чэрвеня** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў пачала працаваць выстаўка «Мастакі творчага аб'яднання «Няміга-17» з калекціі НЦСМ. Летась споўнілася 30 гадоў з часу стварэння «Нямігі-17» (1986 – 2006) – аднаго з самых яркіх і вядомых ў Беларусі мастацкіх аб'яднанняў. Творы яго ўдзельнікаў-мастакоў сталі класікай беларускага жывапісу найноўшага часу.

✓ **9 – 11 чэрвеня** ў Паставах праходзіў XX Міжнародны фестываль народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік», створаны 20 гадоў таму па ініцыятыве сённяшняга намесніка старшыні ГА «Беларускі фонд культуры» Тадеўша Стружэцкага. Пад час фестывалю адбыўся конкурс калектываў і індывідуальных выканаўцаў на народных інструментах «Хто каго?», была адкрытая мемарыяльная дошка, прысвечаная польскім акцёрам Станіславу Ясюкевічу і Зыгмунту Кенстовічу – ураджэнцам Пастаўшчыны. У конкурсе ўдзельнічалі прадстаўнікі Беларусі, Латвіі, Літвы, Расіі, Украіны, Эстоніі, а творчы калектыв з Бабруйска прадставіў на фестывалі нямецкую культуру.

✓ **14 чэрвеня** ў Мінску да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання аматары беларускай даўніны правялі інтэлектуальную гульні «СкарынаQuiz». Яна ладзілася ў наступным фармаце: каманды, што загадзя зарэгістраваліся, прайшлі 8 тураў па 5 пытанняў і фінальны бліц. Пераможцы атрымалі падарункі.

✓ **15 чэрвеня** на «Востраве камсамольцаў» акваторыі Камсамольскага возера ў Мінску адкрыўся праект «АРТ-астравы» – экспазіцыя з 11 прасторавых аб'ектаў сучаснага мастацтва.

Праект «АРТ-астравы» ўжо трэці раз ладзіцца Нацыянальным цэнтрам сучасных мастацтваў пры ўдзеле Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінгарвыканкама і пры фінансавай падтрымцы Альфа-Банка (Беларусь).

✓ **16 чэрвеня** каля Дома-музея Элізы Ажэшкі ў Гродне адбыўся Летні канцэрт-бал, які адраджае традыцыі 1907 года. Як і 110 гадоў таму, гасцей чакалі танцы – паланэз, вальсы, кадрылі, полькі. Можна было наведаць музычны, літаратурны і гульнівыя салоны, паглядзець тэатралізаваныя прадстаўленні ды інш. Музыку пад час свята выконвалі Гродзенская капэла і струнны квартэт «Музычная палітра».

Шукалі сляды пераможцаў

У Асіповіцкім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі адбылася гістарычная канферэнцыя, прысвечаная Дню Перамогі. У ёй удзельнічалі кіраўнік пошукавай групы «Бацькаўшчына» Андрэй Судакоў, супрацоўнік цэнтральнай бібліятэчнай сістэмы Асіповіцкага раёна Валянціна Логвін, краязнаўцы, кіраўнікі суполкі гістарычнай рэканструкцыі горада і раёна Андрэй Торбін, Юрый Абмоін, Юрый Сцяпанаў, група навучэнцаў Жорнаўскай сярэдняй школы пад кіраўніц-

твам настаўніцы Галіны Рымашэўскай, а таксама супрацоўнікі музея.

Пад час канферэнцыі прагучалі даклады, прысвечаныя пошукам слядоў баёў 1941 і 1944 гадоў на Асіповіцкай зямлі, лёсам асіпаўчанаў і жыхароў раёна, чые жыццё тым ці іншым чынам закранула Вялікая Айчынная вайна.

Па матэрыялах канферэнцыі будзе падрыхтаваны зборнік артыкулаў.

Юрый КЛЕВАНЕЦ

Фота Дзмітрыя САЎРЫЦКАГА

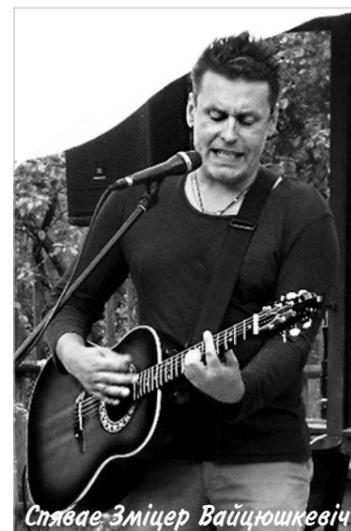
Летнія імпрэзы на сядзібе ў Вайцюшках

З кожным годам усё большую папулярнасць набываюць музычна-паэтычныя фестывалі ў аграсядзібе «Вайцюшкі», што на Гродзеншчыне.

На пачатку чэрвеня, калі квітнее бэз і ў лесе над Нёманам на ўсё лады спяваюць салаўі, вядомы беларускі музык Зміцер Вайцюшкевіч са сваімі сябрамі праводзіць фестываль «Салаўё». У ліпені на Купале да яго на сядзібу з'яжджаецца моладзь на летнікі і «сямейнікі».

Сёлета фестываль «Салаўё-2017» меў яшчэ і мастацкія рысы. Цягам тыдня ў Вайцюшках праходзіў пленэр творцаў з розных гарадоў, прысвечаны 500-годдзю беларускага кнігадрукавання. У ім удзельнічалі мастакі і скульптары з Мінска і Гродна Кацярына Сумарава, Алег Усціновіч, Валянціна Шоба, Ігар Засімовіч і Кацярына Зантарыя.

Скульптар І. Засімовіч тры дні шліфаваў і апрацоўваў камяні. Ён назваў сваю кампазіцыю «Крылы». Сябра, як пабачыў працу, узгадаў метафару У. Караткевіча «Зямля пад белымі крыламі». На чатыры дні прыехала на Нёман скульптар і выкладчыца К. Зантарыя.

Спявае Зміцер Вайцюшкевіч

Звычайны шэры валун яна ператварыла ў стол, засланы рушніком, на якім па-хатняму размясціліся чыгунок з бульбай і міска з яблыкамі...

«Працаваць тут нам спрыяла паветра, і ўсё рабілася па натхненні!», – кажа І. Засімовіч. А. Усціновіч зрабіў літары і пячаткі з дрэва, К. Сумарава ператварыла магутны дубовы зрэз у скарынаўскі знак «Месяц і сонца». Яе дачка Марыяка натхнілася скарынаўскімі літаграфіямі і зрабіла свае ма-

люнкі. Вядомая мастачка з Гродна В. Шоба вырабіла літары і кампазіцыі з пяску. Гэты матэрыял успрымаецца ёю як культурны слой, які напластоўваецца адзін на адзін. Уладзімір Панцялееў з Гродна перадаў на пленэр сваю працу ў камені «Лідзейка». Яна сімвалізуе прыток Нёмана.

4 чэрвеня на фестываль прыехалі больш за 100 чалавек з Мінска і розных куткоў Гродзеншчыны. Надвор'е стала цёплае і лагоднае. Наведнікі шпацыравалі па лесе, дзе дубы схіляюць свае шаты, і ўздоўж Нёмана, плэхаліся ў рацэ, хадзілі басаног па чыстым і цёплым пясочку. А па абедзе пачалося свята.

На фестывальнай сцэне пад тэнтам з чытаннем вершаў выступілі маладыя лірыкі і аўтарытэтных ў літаратуры асобы: Ігар Рыжкоў, Наста Кудасова, Аксана Спрычан, Алесь Ліпай, Уладзімір Някляеў. Слухачы месціліся на зялёнай траўцы і лавах пад дрэвамі. З вуснаў актывістаў Таварыства беларускай мовы прагучалі вершы Ларысы Геніюш, Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Арганізатар, менеджар і дырэктар фестывалю З. Вайцюшкевіч быў прыемна ўражаны вялікай колькасцю гасцей, у тым ліку і дзяцей. Ён падзякаваў усім удзельнікам пленэру і літаратурных чытанняў, а таксама гасцям сядзібы. Спявак зладзіў невялікі імправізаваны канцэрт з папулярных твораў. Прагучалі песні на вершы Уладзіміра Някляева, Геннадзя Бураўкіна, а таксама – творы чэшскага барда Яраміра Нагавіцы ў перакладзе на нашу мову. Потым са спевамі выступіў бард з Ліды Сярук Чарняк. Мерапрыемства мела неформальны характар і асаблівую атмасферу цеплыні і сяброўства.

Эла ДЗВІНСКАЯ, фота аўтара

Скульптар Ігар Засімовіч і яго праца «Крылы»

Міжнародная сустрэча пісьменнікаў

У Мінску нядаўна прайшоў чацвёрты Міжнародны літаратурны форум «Славянская ліра». Арганізаваў яго рэспубліканскі літаратурны саюз «Полоцкая ветвь». У мерапрыемстве бралі ўдзел пісьменнікі з Беларусі, Расіі, Украіны, Казахстана, Латвіі, Літвы, Малдовы, Фінляндыі, Аўстраліі.

Форум стаў фінальным акордам міжнароднага літаратурнага конкурсу, што таксама называецца «Славянская ліра». Кампетэнтнае журы падводзіла вынікі творчага спаборніцтва літаратараў з розных краінаў у паэзіі, малой прозе, драматургіі, літаратурным перакладзе. А на сустрэчы ў Мінску ва ўрачыстай абстаноўцы пераможцы ва ўсіх намінацыях былі ўганараваныя. Першыя месцы ў конкурсе «Славянская ліра» атрымалі:

– у катэгорыі «Паэзія, воль-

ная тэма» – Алена Крыклівец (Віцебск); приз глядацкіх сімпатыяў атрымаў Сяргей Паляжаеў (Цвер);

– у катэгорыі «Духоўная паэзія» журы аддало перавагу

Алегу Сяшко (Віцебск), глядачы адзначылі Ларысу Петракову з г. Чарнагалюка Маскоўскай вобласці;

– у малой прозе журы першага месца не прысуджала, а

другое атрымаў Дзмітрый Карсунскі (Санкт-Пецярбург), глядацкія сімпатыі былі на баку Наталлі Талбатавай (Сма-ленск);

– у перакладзе журы прысудзіла першае месца Людміле Крыжаноўскай з Херсона, приз глядацкіх сімпатыяў уручылі Дзмітрыю Юртаеву з Мінска;

– у драматургіі па версіі журы перамог Алег Мельнікаў

(Мінск), а глядацкія сімпатыі вылучылі Елізавету Ковач з Ціраспаля.

Пераможцаў у «Турніры паэтаў», які таксама праводзіўся на форуме, стала Вера Кушнерава з Мінска.

Пад час форуму ладзіліся таксама сумесныя выступленні фіналістаў конкурсу, па выніках якіх уручаліся прызы глядацкіх сімпатыяў. Акрамя таго сябры журы, фіналісты і ўдзельнікі конкурсу, а таксама госці форуму, якія сабраліся ў Беларусі, бралі ўдзел у святочных канцэртах, сустрэчах з чытачамі мінскіх бібліятэк, творчых вечарынах, экскурсіях па гісторыка-культурных аб'ектах горада. У рамках форуму праводзіліся таксама кніжныя выстаўкі-кірмашы, літаратурная навукова-практычная канферэнцыя «Руская і рускамоўная літаратура на рубяжы вякоў», майстар-класы паэзіі, прозы, драматургіі і па літаратурным перакладзе, мерапрыемствы па ўшанаванні памяці аднаго са старэйшых паэтаў «Полоцкой ветви» Яўгена Мацвеева.

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы

На фота аўтара: паэтэса з Украіны Людміла Крыжаноўская з беларускім ансамблем «Тутэйшая шляхта»

Таямніцы тэхналогіі душы Ігара Карабанава

Сёлета 22 чэрвеня вучонаму, кандыдату біялагічных навук, выдатніку народнай асветы БССР, паэту, уладжэнцу вёскі Мормаль Жлобінскага раёна Ігару Карабанаву спаўняецца 80 гадоў. Ужо чвэрць стагоддзя доўжыцца нашае сяброўства. Праўда, апошнія гады сустракаем мы не так часта, як хацелася б. Таму асабліва радасным быў мой прыезд да Ігара Арсеньевіча ў Мазыр напярэдадні яго юбілею. Увыніку і з'явіўся гэты артыкул.

Увага – школе

Многія дзесяцігоддзі жыццё і навуковая дзейнасць І. Карабанава былі звязаныя з Мазырскім дзяржаўным педуніверсітэтам імя І.П. Шамякіна. Да апошняга часу ён з'яўляўся актыўным членам вучэбна-метадычнага аб'яднання краінаў Садружнасці Незалежных Дзяржаваў па працоўным навучанні, замежным членам-супрацоўнікам навукова-метадычнага Цэнтра працоўна-політэхнічнай адукацыі Рэспублікі Балгарыя, членам вучоных саветаў Бранскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя акадэміка І.Г. Пятроўскага і Тульскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Але расказ пра І. Карабанава хацелася б пачаць з адной прыкметнай падзеі, што адбылася ў пачатку снежня 2001 года ў Жлобінскай СШ № 13, дзе ўпершыню ў гісторыі Беларусі прайшла гарадская алімпіяда па тэхналогіі (працоўным навучанні). Потым, таксама ўпершыню, тут прайшлі абласная і рэспубліканская алімпіяды па гэтым прадмеце. Ігар Арсеньевіч меў да падзеяў самае прамое дачыненне, бо курыраваў сувязі кафедры метадыкі тэхналагічнай адукацыі тэхналага-біялагічнага факультэта тагачаснага Мазырскага педінстытута са Жлобінскай СШ № 13. Адным з пачынальнікаў той справы быў метадыст гарадзела адукацыі, настаўнік тэхнічнай

працы СШ № 13 Віталь Гузаў (сёння – заслужаны настаўнік Беларусі). Ён успамінае:

– Гэта быў прарыў у школьнай адукацыі. Справа была пастаўленая на ўзровень высокіх тэхналогіяў. Адбыўся зрух і ў псіхалагічным плане. Працоўнае навучанне, якое заўсёды лічылася другасным прадметам, заняло роўнае месца з іншымі.

Без пратэцыяў

Да вяршыняў навукі І. Карабанаў прабіваўся сам, без усялякіх там пратэцыяў, выключна дзякуючы сваім здольнасцям і вялікай энергіі. Ён на выдатна скончыў школу ў родным Мормалі, вытрымаў вялікі конкурс пры па-ступленні на хіміка-біялагічны факультэт Гомельскага педінстытута імя В.П. Чкалава (сёння – Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт

імя Ф. Скарыны), паспяхова скончыў аспірантуру, потым – дактарантуру. Абараніў дысертацыю.

Да прыходу на працу ў Мазырскі педінстытут (1977 год) І. Карабанаў паспеў бабываць на асваенні цаліны ў Казахстане, папрацаваць вясковым настаўнікам (у роднай Мормальскай школе), паслужыць у арміі, набрацца педагагічнага досведу пад час працы ў Гомельскім інстытуце ўдасканалення настаўнікаў.

Але ў поўнай меры як вучоны І. Карабанаў раскрыўся менавіта ў Мазырскім педуніверсітэце. Разам са сваімі калегамі Анатолем Дзеркачовым, Мікалаем Шчурам і Канстанцінам Гулакам ён стаяў каля вытокаў стварэння кафедры метадыкі тэхналагічнай адукацыі, якую доўгі час (з 1990 па 2002 год) узначальваў.

Свае ідэі І. Карабанаў занатаваў у звыш чым 250 навуковых і вучэбна-метадычных матэрыялах, распрацаваў асобную навуковую канцэпцыю, два адукацыйныя стандарты, падрыхтаваў і выдаў тры даведнікі, мае звыш 50 падручнікаў (некаторыя – у сааўтарстве з іншымі вучонымі-аднадумцамі) з грыфам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. У 1991 годзе І. Карабанаў быў узнагароджаны срэбным медалём Выстаўкі дасягненняў

няў народнай гаспадаркі СССР – за цыкл падручнікаў «Працоўнае навучанне» для сельскіх і гарадскіх школ Беларусі.

Пра роднае паселішча

Са школьнай парты І. Карабанаў быў актыўным пазаштатным карэспандэнтам жлобінскай райгазеты «Шлях сацыялізму», «Гомельскай праўды», потым – «Звязды», іншых выданняў. У 1956 годзе скончыў школу юнкораў пры газеце «Чырвоная змена», у 1962-м – школу ваенкораў пры газеце «Во славу Родины».

Таксама з юнацтва піша вершы. У 1995 годзе ўбачыў свет яго першыя паэтычны зборнік «Роздум», у 1997-м – яшчэ адзін («Асабістае»). Не апошняе месца ў творчасці І. Карабанава займае родны куточак. Так, у вершы «Люблю незабыўна я Мормаль» піша:

*Я Мормаль люблю як радзіму,
Бо тут нарадзіўся і рос,
У хатцы маленькай за зіму
Намёрзся я ў люты мароз.
Пад лямпу, залітую газай,
Да ўпору падправіўшы knot,
Асвойваў навукі ўсе разам,
Зарыўшыся ў кнігі, як крот.
Я Мормаль люблю за прыроду,
Балота, тарфянік, лясы.
Жыло тут багата народу,
Хапала для ўсіх той зямлі...*

Не мог мой субяседнік не згадаць і сваіх бацькоў, якія падаравалі яму не толькі жыццё, але і моцнае здароўе. Яго маці Сынклета (у дзявоцтве – Ярашэвіч) пражыла 93 гады, да апошніх дзён пачувалася бадзёра. Не скардзіўся на здароўе і бацька. Ды толькі ён загінуў на фронце ў 1945 годзе пад час баёў ва Усходняй Прусіі.

У нашай размове Ігар Арсеньевіч з асаблівай цеплынёй успамінаў і свайго аднакласніка і сябра, пісьменніка Уладзіміра Содаля (1937 – 2015). Аб іх сяброўстве сёння нагадвае і фотаздымак, зроблены 20 верасня 1962 года. Здаецца, ён друкуецца ўпершыню.

Мікалай ШУКАНАЎ,
г. Жлобін, крэйзнаўца
На здымках: 2017 г.: Ігар Карабанаў сярод сваіх шматлікіх кніг (фота аўтара); 1962 г.: сябры Ігар Карабанаў (злева) і Уладзімір Содаля

«Нарыс Ваш мне спадабаўся сваёй танальнасцю, прадметнасцю, яснасцю. Раю Вам працягваць працу над гэтым неверагодна цікавым матэрыялам, з цягам часу выпусціце новае выданне – пашыранае...».

Гэта радкі з пісьма Рыгору Андрэяўцу на выхад яго тоненькай кнігі «Жыццё Францыска Скарыны» знакамітага даследчыка Геннадзя Кісялёва, аўтара працаў на тэму аўтарства паэмаў «Энеіда навыварат» і «Тарас на Парнасе», распрацоўшчыка тэарэтычных асноваў літаратурнага крыніцазнаўства як асобнай навуковай дысцыпліны.

Рыгор Мікалаевіч спраўдзіў прадказанне Г. Кісялёва. Ён падрыхтаваў новую кнігу – «Код Скарыны», урывак з якой і прапаноўваем чытачам нашай газеты.

Францыска Скарыну неадарэмна называлі «вандроўным гуманістам». Ён любіў перамену месцаў. Заўжды імкнуўся туды, дзе можна сустрэць цікавых людзей і атрымаць новыя веды. І пажадана, каб новы горад і ўніверсітэт у ім былі нейкім чынам звязаныя з алхіміяй або астралогіяй. Сэрца і душа Скарыны па-ранейшаму аддадзеныя гэтым модным у Еўропе дысцыплінам.

Як бы ні мілы быў для яго Парыж, але Скарына, на нашу думку, пасля атрымання тут звання доктара вольных навук хацеў прадоўжыць сваю адукацыю ў медыцыне. Зрабіць гэта, на вялікі жаль, у Парыжы ў той час ён не мог – у Сарбоне не было медыцынскага факультэта.

Але такі факультэт быў ва ўніверсітэце горада Манпелье. Прычым гэты факультэт і аналагічны ў Падуі, што ў Італіі, славіліся сваімі медыцынскімі дасягненнямі на ўсю Еўропу. Там імкнуліся атрымаць званне доктара медыцынскіх навук усе паважаныя і знакамітыя людзі.

Алхімікі ў пошуках філасофскага каменя

Падарожжа ў Манпелье

Хутка Францыск Скарына зноў за-сбіраўся ў дарогу. Яго шлях ляжаў на поўдзень Францыі.

У сярэднія вякі людзі падарожнічалі часта. І не на сваіх конях, і нават не на арадаваных. У асноўным – хадзілі пешшу, калі ты бедны студэнт або ссівелы жабрак. Падарожнікі тады асабліва не турбаваліся пра начлег і ежу. Калі мала ў торбе сваіх грошай, каб разлічыцца за пастаялы двор і вячэру, то была магчымасць пераначаваць у гумне або ў стозе сена. Праўда, тут была адна нязручнасць: ад голаду доўга нельга было заснуць...

Але ў большасці выпадкаў дапамагалі ордэны манахаў. На дарогах, па якіх больш за ўсё брылі паломнікі, яны

ўтрымлівалі гасцініцы, дзе прыстанак і стол не каштавалі нічога. У тыя часы жабрацтва не было вялікім праступкам у вачах грамадскай маралі. І таксама не было ганьбай для падарожнікаў, якія звярталіся да людскай міласці, каб папоўніць свой кашэль.

Стомлены Скарына прыйшоў у Манпелье ў сярэдзіне дня. З крамы булачніка прыемна пахла хлебам. Ён не ўтрымаўся і купіў цэлы бохан. Спатолюшы голад, пачаў знаёміцца з горадам.

Манпелье ў той час быў сярэднім па колькасці жыхароў горадам Францыі. У ім пражывала звыш дзесяці тысячаў чалавек. Асноўныя прафесіі – булачнікі, карчмары, клірыкі, мяснікі, чарпічнікі, рымары, сядзельнікі. Горад быў багатым. Мясцовыя жыхары гаварылі, што горад падпарадкаваў сабе купцы і атрымліваюць вялікія грошы. Манпелье меў таксама выгаду ад міжнароднага гандлю. З заездных купцоў бралася пошліна.

Але больш за ўсё ў горадзе было маладых людзей. На прэстыжны медыцынскі факультэт з'язджаліся з усёй Еўропы. То тут, то там па вуліцах горада трапляліся купкі студэнтаў. У іх былі адкрытыя твары. Час ад часу чуўся іх смех.

Манпелье спадабаўся Францыску адразу. Ён адчуў, што ў гэтым горадзе яму будзе добра і ўтульна. Першыя

ўражанні аказаліся спраўджанымі. Скарына ніколі не шкадаваў, што дарогі Францыі прывялі яго сюды, дзе ён знайшоў новых сяброў.

Манпелье быў тым самым горадам, у якім жылі самыя вядомыя алхімікі Сярэднявечча. Пра гэта Скарына добра ведаў. Хутчэй за ўсё, гэтая акалічнасць і прывяла яго ў гэты горад на поўдні Францыі.

Першым сярод знакамітых алхімікаў быў, вядома, Арнольд з Вілановы (1240 – 1311). Ён належаў, калі можна так сказаць, да класічных алхімікаў. Сваю кар'еру лекара спалучаў з падарожжамі ў Іспанію, Італію, Паўночную Афрыку, дзе знаёміўся з астралогіяй, алхіміяй і медыцынай.

Арнольд з Вілановы быў таксама добрым выкладчыкам. Больш за тое, ён нават стаў рэктарам універсітэта горада Манпелье, дзе быў самы вядомы ў Еўропе медыцынскі факультэт.

У Арнольда былі складаныя стасункі з каталіцкай царквой. Яго творы нават былі прыгавораныя Сарбонай да публічнага спалення рукамі ката. За свярджэнне аб нязменным і абсалютным характары астралагічнага дэтэрмінізму, якому часцей за ўсё бываюць падпарадкаваныя дзеянні людзей.

Уратаваў ад турмы Арнольда з Вілановы Рымскі Папа Баніфацый VIII, у якога былі прязныя стасункі з рэктарам універсітэта горада Манпелье. Паданне расказвае, быццам бы Арнольд у прысутнасці Папы Баніфацыя VIII здзейсніў пры дапамозе парашку праекцыі трансмутацыю ў золата свінцовага бруска.

Арнольд быў таксама настаўнікам у Манпелье знакамітага Раймонда

Уладзімір СКАРЫНКІН

Спадчына Скарыны

(урывак з паэмы «Астральны знак Францыска»)

Друкар нястомны
ў спадчыну пакінуў
Нашчадкам кнігі –

толькі і ўсяго.
А я гатоў абагаўляць Скарыну –
Прамы і ўдзячны спадчыннік яго.

Убок адкіньце кепікі і кпіны!
Нам зразумець даўно пара,

што мы
З'яўляемся нашчадкамі Скарыны.
З нас кожны –
спадчыннік яго прамы.

Як ён,
я нарадзіўся беларусам,
Спляліся цесна
нашы карані.

Не адракуся –
нават пад прымусам –
Я ад сваёй радзімы і радні.
Багатыя

яго нязломным духам,
Яго любоўю да зямлі бацькоў.
На жаль,

зямля чужая стала пухам
Для першага з русінаў друкароў.

Ні зліткі залатыя,
ні рубіны

Не трэба мне.
Маё багацце ў тым,
Што нада мной

астральны знак Скарыны
Гарыць нязгасна
ў прыцемку густым.

(Са зборніка «Падарожная кніжка Скарыны». Мінск, 1990)

Астралогія. Малюнак Ганса Гольбейна (XVI ст.)

Лулія, якому перадаў сакрэт здзяйснення трансмутацыяў. Раймонд Лулій – не толькі лепшы вучань Арнольда з Вілановы, але і рамантык, які цікавіўся многім на свеце. Гэта былі тэалогія, алхімія, філасофія, паэзія і місіянерская дзейнасць сярод мусульманаў. Да таго ж ён самы вялікі алхімік сярэднявечнай эпохі. У яго важкія заслугі і перад навукай: у працэсе алхімічных лабараторных заняткаў ён адкрыў спосаб атрымання бікарбаната калія.

«Вучоны-празорца», як яго назвалі пазней, адкрыў сваё «вялікае мастацтва», дзе дапускаў для строга лагічнага разгляду паняццяў выкарыстоўваць шэраг рацыянальна скамбінаваных простых геаметрычных фігураў (квадраты, трохвугольнікі, прамавугольнікі, кругі, зоркі). Ён загінуў, як апостал Мацвей: быў забіты каменнем жыхарамі алжырскага горада Бужы (цяпер Аннаба), перад якімі ён без усялякага страху выступаў са зваротам у веру Хрыста.

Рыгор АНДРЭЯВЕЦ,
г. Гомель

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

(Заканчэнне.
Пачатак у № 22)

Каб прыцягнуць увагу сучасніка да напісаных у сярэд-нявеччы ў нашым краі на беларускай мове арабскімі літарамі кітабаў, была змешчана займальная сваім зместам казка. Стваральнікі часопіса ўключылі ў яго і татарскую легенду з кнігі «Аль-Кітаб», апрацаваную ў вершаванай форме і выдадзенаю ў 1973 годзе ў Лондане беларускім паэтам і перакладчыкам Вінцуком Адважным¹ «Татарскую легенду». Яна ў форме дыялогу паміж Богам і Майсеем. Легенда вызначаецца цікавасцю, прагматычнасцю. Прывяду, да прыкладу, такія радкі з яе:

Розум з сілай дзеяць вінны –
Спаць ніколі не павінны!

Чытачы першага нумара «Байрама» пазнаёміліся з дзвюма крымска-татарскімі народнымі песнямі (тэксты ў арыгінале і ў перакладзе на рускую мову) і з рэцэптамі дзвюх страваў з татарскай кухні: баўрсак і гальма.

Часопіс «Байрам» № 2,
1992 г.

Вельмі павучальныя паводле зместу хадзісы (легенды, паданні пра Мухамеда), пададзеныя на рускай мове. Працытую шосты і трынаццаты з іх: «Вспоминающий Бога среди забывающих Его подобен оставшемуся на поле боя, покинутый остальными»; «Теряет и проигрывает тот, в сердце которого Бог не вложил милосердие к людям...».

Пра распачатае татарамі Беларусі на рубяжы 1980–1990-х гадоў рэлігійнае, нацыянальна-культурнае адраджэнне вельмі хутка даведаліся і адгукнуліся іх суродзічы з іншых саюзных рэспублік. Найбольшую зацікаўленасць да гэтага руху выказалі дэпартаваныя ў маі 1944 года ў Казахстан і Узбекістан крымскія татары, якія з пачаткам перабудовы актывізавалі сваё зма-

ганне за вяртанне ў Крым – іх гістарычную Радзіму. Каб пазнаёміць беларускіх татароў, як трэба развязаць нялёгкую праблему адраджэння, рэдакцыя «Байрама» змясціла ліст члена Алмалыкскай (Ташкентская вобласць) групы крымска-татарскага руху, дасланы на адрас Праўлення Мінскага абласнога татарскага аб'яднання «Аль-Кітаб». У ім мелася і такое, на што нельга было не звярнуць увагі не толькі на-

беларускіх татароў пытаннях, часцей за ўсіх выступаў высокаэрудзіраваны татарын Беларусі, кандыдат гістарычных навук Ібрагім Канапацкі. За 1991 год у якасці аўтараў выступалі народны паэт Беларусі Рыгор Барадулін, даследчык гісторыі ВКЛ Мікола Ермаловіч, аўтар шэрагу краязнаўчых кніг Генадзь Кахановіч, спецыяліст у галіне тапаніміі, кандыдат філалагічных навук Іван Яшкін і інш.

менцкай сістэмы кіравання. Уводзіць дзяржаўнае двухмоўе было архінебяспечна для беларускага нацыянальнага інтарэсу яшчэ і таму, што ва ўсіх эшалонах улады ў абсалютнай большасці знаходзіліся носьбіты рускай мовы. Спадзявацца, што ў іх дзеяннях будзе нешта пазітыўнае, карыснае для беларускай мовы, не мелася аніякай падставы. Усё гэта і паўплывала на змест звароту, надрукаванага ў пер-

калі над ёю павіслі цёмныя беспрасветныя хмары.

Так думаем мы, беларускія татары

Размовы пра тое, што пытанне аб двухмоўі ў нашай рэспубліцы будзе пастаўлена на рэферэндуме, здавалася нам неверагодным. Думалася што некаму неразумнаму ўзбрывае ў галаву выйсці з прапановай, але ніхто з ёй не пагодзіцца. На вялікі жаль, пагадзіліся дэпутаты Вярхоўнага Савета Беларусі.

Мы, беларускія татары, жывём у Беларусі ўжо амаль 600 гадоў і больш чым 500 гадоў карыстаемся беларускай мовай, як роднай. Нашы рукапісныя кнігі – Аль-Кітабы – захавалі беларускую мову XV – XVI стагоддзяў. І не збіраемся адмаўляцца ад беларускай мовы, хоць кожны татарын разумее іншыя славянскія мовы.

З 12 тысячай татароў, якія жывуць у Беларусі, у час перапісу 1989 г. большасць сцвердзілі, што мова родная ў іх беларуская, каля 2 тысячай чалавек запісалі сабе родную мову татарскую, бо гэта татары з Паволжа, якія прыехалі ў Беларусь пасля вайны, і гэта ўсім зразумела.

Мы спадзяемся, што на рэферэндуме беларускія татары, як старажылы, так і пазнейшыя пасяленцы, выкажуцца за беларускую дзяржаўную мову без агаворак, бо далікатнасць, павага і шчырасць да народа, сярод якога мы жывем, на зямлі, дзе нарадзіліся нашы дзеці, дзе вечным сном спачываюць нашы продкі, не даруюць нам здраду сваёй Бацькаўшчыне.

Ісмаіл Александровіч, Айша Александровіч, Ібрагім Канапацкі, Аўгіння Пашкевіч, Алія Усманова, Якуб Якубоўскі

Такія па-навуковаму абгрунтаваныя крытычныя матэрыялы па афіцыйным двухмоўі рэдка дзе можна было знайсці ў перыядычным друку.

«Байрам» – гэта і свята, і крыніца ведаў

Ібрагім Канапацкі ў Лоўчыцах на мізары (2001 г.)

Рэдакцыя часопіса цвёрда прытрымлівалася правіла змяшчаць у ім матэрыялы толькі на беларускай мове. На яе перакладаліся матэрыялы, напісаныя не толькі на цюркскіх мовах, але і на рускай.

Бацькоўскае шанаванне беларускай мовы рэдакцыяй квартальніка «Байрам» тлумачыць прычыны яе ўважлівага адсочвання ўсяго, што адбывалася ў моўным становішчы краіны і якую палітыку праводзілі ўлады. З усталяваннем прэзідэнцкай сістэмы неўзабаве ўсім стала вядома, што яна з'яўляецца прыхільнікам афіцыйнага беларуска-рускага двухмоўя, зусім не зважаючы, што ў краіне акрамя беларускаў не жыве больш ніякі тытульны этнас, і таму толькі яны ў адпаведнасці з усталяванай у цывілізаваным свеце практыкай маюць законнае права на наданне сваёй роднай мове статусу дзяржаўнай. Рэдакцыя часопіса разам з аўтарскім калектывам разумелі, што з увядзеннем двухмоўя адразу распачнецца бескампрамійная канкурэнцыя паміж тытульнай мовай краіны і рускай, і ў той яшчэ вельмі і вельмі неспрыяльнай для нашых нацыянальных ідэалаў сітуацыі наўрад ці пераможа першая, бо за пасляваенныя гады ўлады ў планавым парадку вывелі яе з усіх сфераў грамадскай дзейнасці чалавека. Яе вельмі нязначна пацягнулі за кароткі час функцыявання ў краіне парла-

шым нумары «Байрама» (сродкі на выданне гэтага нумара выдала беларуская сям'я Вітаўта і Зоры Кіпеляў з ЗША). Прыводжу яго амаль цалкам з тым, каб не толькі татары (але і сама тытульная нацыя) ведалі, якія шчырыя абаронцы меліся ў беларускай мовы ў час,

З цягам часу з прычыны вялікіх фінансавых цяжкасцяў «Байрам» пачалі выдаваць не чатыры, а два разы на год, а затым толькі раз. З 2003 года ён зусім спыніў сваё існаванне, зрабіўшы вялізны ўклад у татарскае рэлігійнае, этнакультурнае адраджэнне. Сёння ў беларускіх татароў перыёдычна амаль выключна рускамоўная і да таго ж не такая багатая паводле аб'ёму інфармацыйнага матэрыялу, як у 1990-я. Цяпер усе свае фінансавыя сродкі Беларускае згуртаванне татароў-мусульманаў «Аль-Кітаб» накіроўвае на патрэбы пабудаванай у Мінску саборнай мячэці. І ўсё ж варта было б падумаць аб аднаўленні выдання беларускамоўнага часопіса «Байрам», што ў інтарэсах не толькі мясцовых татароў, але і дзяржаўнай нацыі краіны. І галоўнаму карэннаму народу, і татарам сучасную беларускую мову трэба так шанаваць і так маштабна карыстацца ёю, як гэта рабілася іх далёкімі прапачурамі са старабеларускай мовай у перыяд Вялікага Княства Літоўскага. Працяг руйнавальнай дзяржаўнай палітыкі русіфікацыі ідзе на шкоду не толькі беларусам, але і ўсім этнічным групам краіны, акрамя рускай, дый то выключна тым яе прадстаўнікам, якія стаяць на пазіцыях вялікадзяржаўнага шавінізму. Аўтара гэтага артыкула не пакідае ўпэўненнасць у рэальнасці аднаўлення выпуску беларускамоўнага часопіса «Байрам».

Леанід Лыч,
доктар гістарычных навук,
прафесар

¹ Сапр. Язэп Германовіч (1890 – 1978), ксёндз, паходзіць з м. Гальшаны Ашмянскага раёна.

Мастак, натхнёны Слонімшчынай

*Ля рэчкі, што Пляхоўкаю завецца,
Жыве-ціце мой родны кут.
І ён навечна ў сэрцы застанеца,
Бо нарадзіўся, вырас тут...*

Нядаўна ў Слоніме праходзіла XVII адкрытая раённая навукова-практычная канферэнцыя «Прыступкі да навукі», у якой прынялі ўдзел 170 навучэнцаў Слонімскага, Ваўкавыскага, Мастоўскага, Іўеўскага, Дзятлаўскага, Карэліцкага раёнаў. На канферэнцыі працавала 6 секцыяў. Самай вялікай на колькасці прадстаўленых даследаванняў (36 працаў) была секцыя гісторыі, грамадазнаўства і краязнаўства. І гэта невыпадкова, бо гісторыя Радзімы, свайго краю з'яўляецца той глебай, на якой фармуюцца патрыятызм і актыўная грамадзянская пазіцыя кожнага з нас.

Даследаванне вучанцы Дзераўноўскага яслі-сада – сярэдняй школы Веранікі Койпаш, адзначанае Дыпломам II ступені, было прысвечанае жыццю і творчасці нашага земляка – мастака Міколы Бушчыка.

У паўночна-ўсходняй частцы Слонімшчыны знаходзіцца вёска Дзераўноўскага сельсавета, якія былі вядомыя яшчэ ў XV – XVI стст. Унікальнасць гэтым мясцінам надаюць помнікі гісторыі і культуры, якіх тут больш за 20. Даведацца пра іх можна ў народным гісторыка-краязнаўчым музеі Дзераўноўскай школы.

У трэцяй зале музея ўвагу прыцягвае вялікая экспазіцыя, прысвечаная мастаку М. Бушчыку. Тут экспануюцца 11 карцінаў, падараных музею мастаком, шмат перыядычных выданняў, буклетаў і афішаў з выставак, фотаздымкаў і іншых матэрыялаў, датычных нашага земляка.

Маляўнічы Дзераўноўскі край, багатае гістарычнае мінулае сталі той глебай, якая ўзрастае мастацкі талент нашага земляка. Даследуючы яго творчасць, мы імкнуліся акрэсліць унёсак Мікалая Уладзіміравіча ў мастацкую скарбонку краю, вызначыць узаемасувязь мастака з жыццём і сваім часам.

У 1988 г. жыхарка Дзераўноў Вера Герасімчык перадала ў нядаўна адкрыты школьны музей напісаны алеем партрэт сваёй сваячкі Алены Левяроўскай. Пры гэтым адзначыла, што аўтар партрэта – мастак М. Бушчык, ураджэнец Дзераўноў. Жыве мастак у Мінску, але ў вёсцы застаўся яго бацька. Партрэт уразіў нас сціпласцю і адначасова выразнасцю, і мы вырашылі пазнаёміцца з аўтарам. У хуткім часе даслалі мастаку ліст з прапановай аб сустрэчы і ў пачатку 1990-х гадоў усталявалі з ім трывалы сувязі. Сустрэчы і гутаркі з мастаком дапамаглі скласці яго біяграфію.

Нарадзіўся М. Бушчык 22 мая 1948 г. Маці працавала ў калгасе, а бацька – у Дзераўноўскім лясніцтве. Дзяцінства хлопчыка прайшло ў Дзераўноў, тут ён пайшоў у школу. Яшчэ ў 5 гадоў Мікола ад рукі намалюваў ідэальна роўны круг. Бацькі вымяралі яго цыркулем, паказвалі суседзям, уражваліся. Суседзям-аднавяскоўцам вельмі падабаліся Мікалавы малюнкi на звычайных аркушах паперы.

Сам мастак расказвае: «З дзяцінства, як памятаю, хацелася малюваць. Я не ведаў, што на мастака недзе трэба і можа вучыцца, але нечакана мой дзед па маці прыслаў тэлеграму, што ў Краснадары будуць прыёмныя экзамены ў мастацкім вучылішчы. Я паехаў туды паступаць. Першы раз не паступіў, але прайшоў у мастацкую школу. А на наступны год усё ж паступіў у вучылішча. Пасля яго заканчэння прыехаў у Беларусь, паступіў у тэатраль-

на-мастацкі інстытут (зараз Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў) на аддзяленне жывапісу. Пасля яе заканчэння застаўся ў Мінску.

З тых часоў мастак жыве і працуе ў сталіцы, але часта бывае і ў сваёй роднай вёсцы. Тут, у Дзераўноў, яго карані, і Мікалай Уладзіміравіч гэтага ніколі не забывае. Адсюль, з роднага куточка, і самае значнае, самае вартае з таго, што ён стварыў. «Вельмі памятаюцца гады, пражытыя ў Дзераўноў, асабліва вясна і лета – гэта быў сонечны, ручаёвы і зялёны рай. І цяпер у Дзераўноў прыязджаю кожнае лета. Тут я шмат малюю, пішу эцюды, вандрую па ваколіцах», – расказвае мастак.

М. Фядута, М. Бушчык, В. Койпаш

М. Бушчык стварае пейзажы, нацюрморты, партрэты. Піша алеем і ў тэхніцы акварэлі. Асабліва цікавыя яго партрэты, для напісання якіх мастаку трэба добра ведаць жыццё сваіх герояў.

Мы вывучылі гісторыю партрэта цёткі мастака А. Левяроўскай і ў выгледзе інсталяцыі «Гісторыя аднаго экспаната» прадставілі на II абласным злёце народных музеяў Гродзеншчыны ў 2013 г. у Любчы. На карціне асабліваю увагу М. Бушчык надаў рукам жанчыны, прыгожым сваёй спрацаванасцю. Вочы Алены Раманаўны глядзяць спакойна і ўдумліва, у іх смутак і радасць, жыццёвая мудрасць. У 42 гады жанчына засталася ўдавой, адна выхоўвала сем'ю дзяцей. Перажыла вайну, голад, разбурэнне, а калі ў 1949 г. быў створаны калгас, пайшла працаваць туды. Жылося цяжка, але яна не страціла дабрыні і ўраўнаважанасці.

Пасля прадстаўлення карціны ў Мінску партрэт вярнуўся да цёткі Алены. Калі жанчына пайшла з жыцця, яе сваякі перадалі карціну ў школьны музей, і гэты партрэт разам з партрэтам бацькі мастака сталі асновай музейнай экспазіцыі, прысвечанай земляку.

Калі глядзіш на сабраныя разам некалькі дзясяткаў палотнаў М. Бушчыка, складаецца ўражанне, што мастак нібы піша адну вялікую карціну пад назвай «Бацькаўшчына». Мастак адзначае: усё, што ён піша, нараджаецца ад ягонага бачання Радзімы.

У 1979 г. М. Бушчык разам з Анатолем Кузняцовым зладзіў у кінатэатры «Кастрычнік» у Мінску сваю першую выстаўку. Ён адзін з заснавальнікаў суполкі беларускіх мас-

такоў «Няміга-17». З 1995 г. стаў членам міжнароднага творчага аб'яднання «Сонечны квадрат», куды ўваходзяць мастакі-акварэлісты. Менавіта пасля гэтага адбыўся росквіт яго як майстра акварэлі. «Акварэль – гэта жывапіс душы. Самае цяжкае – пачуць подых святла, уявіць, як б'ецца ягонае сэрца...», – кажа мастак.

Мы звывкліся: рака заўсёды сіняя, дрэвы зялёныя, снег толькі белы. А М. Бушчык нязвычайна ўспрымае колер, ён бачыць аблокі ружовымі, а снег – блакітным. Менавіта колер больш за ўсё прывабляе мастака ў навакольным асяроддзі. Праз яго М. Бушчык імкнецца данесці да глядача свой погляд на сусвет і дапамагчы кожнаму дасягнуць гармоніі.

Наш зямляк – чалавек філасофскага складу. Зямлю і прастору вакол яе мастак уяўляе пасвойму, ёсць у яго карціны «Прастора-1», «Прастора-2», «Прастора-3».

Мастак быў удзельнікам больш як 170 рэспубліканскіх і міжнародных выставак, зладзіў больш за 30 персанальных. Некалькі твораў знаходзіцца ў Слоніmsкім гісторыка-краязнаўчым музеі імя І. Стаброўскага.

У Дзераўноўскай школе добра ведаюць імя таленавітага земляка, вучні пішуць даследчыя працы пра яго творчасць. Карціны Мікалая Уладзіміравіча прадстаўлены ў буклеце школьнага музея і ў альбоме «Падарожжа па Дзераўноўскім краі», выдадзеным Саветам музея. Школьнікі запрашаюць мастака ў госці, ладзяць сустрэчы.

Пасля выставак ды іншых значных падзеяў мастак прывозіць ці дасылае ў музей буклеты, перыядычныя выданні, фотаздымкі, праспекты, афішы і нават свае карціны (зараз іх у музеі 11). На некаторыя выстаўкі ў Мінску Мікалай Уладзіміравіч запрашае вучняў і настаўнікаў школы, а персанальную выстаўку ў Нацыянальным мастацкім

музеі Беларусі разам з яго дырэктарам Уладзімірам Пракапцовым адкрывала і кіраўнік музея Дзераўноўскай школы.

Пад уплывам карцінаў М. Бушчыка вучаніца Дзераўноўскай школы Дзіяна Шэндзік напісала верш «Карціна ажыла»:

*...Здаецца мне: карціна ажыла
І рэчкай разлілася па пакоі...
Ад месяцавага блакітнага святла
Паволі крочаць скрозь пейзажы мрой.*

*Царква старэнькая ахоплена смугой
Смуглявай, мастаком каханай ночы.
Карціны дораць слодыч і спакой:
Вясновы гай... Вязкі стан дзявочы...*

*Дзівосных фарбаў забайка-гульня!
Яны сьшліся, быццам на спатканне,
У колер сонца восенскага дня,
У яркіх кветках колер – палыханне.*

*Мастак здзіўляе... Хто ён? Чарайнік?
Ён разумее песні навальніцы,
Масточка збітага,*

*што да вады прынік,
Вясковай хаткі, хуценькай крыніцы...*

*Усё жыве! Як быццам іншы свет
За гэтым шклом прываблівай карціны,
Як быццам тайна, быццам бы сакрэт,
Пакрыты фарбай –*

таямнічай павуцінай.

*Здаецца зноў – карціна ажыла...
Запахла лесу маладая хвоя.*

*Ад месяцавага блакітнага цяпла
Паволі крочаць скрозь*

пейзажы мрой...

Гэлета ўвесну адбылася чарговая сустрэча з мастаком у Дзераўноўскай школе. Спачатку актывісты музея пазнаёмілі прысутных з жыццём і творчасцю Мікалая Уладзіміравіча, прагледзелі слайд-фільм. Потым сам мастак раскажаў пра выстаўкі, у якіх апошнім часам прымаў удзел, – у Мінску, Антверпене, Гаазе ды інш. Тут, у Дзераўноў, захавалася бацькоўская хата, куды Мікалай Уладзіміравіч часта наведваецца і марыць, каб яна стала месцам сустрэчы яго сяброў – мастакоў, музыкаў, паэтаў. У сябе на радзіме ён шмат працуе, стварае новыя карціны, пільна назірае за тым, як рухаецца свет, што ў ім адбываецца. Сапраўдны мастак – той, хто з характэрных дэталей збірае вобраз часу. Так лічыць М. Бушчык.

Знаёмства з творчасцю мастака станоўча ўплывае на фармаванне маральных, патрыятычных і эстэтычных пачуццяў навучэнцаў. Праведзенае намі пісьмовае апытанне вучняў 7 – 11 класаў пацвердзіла гэта. Хто ведае, кім стануць выпускнікі нашай школы, але творчасць М. Бушчыка станоўча ўплывала на іх светапогляд, а знаёмства з самім мастаком, безумоўна, будзе незабытым.

*Вера ФЯДУТА,
заслужаны работнік адукацыі
Рэспублікі Беларусь, галоўны захавальнік
фондаў народнага музея
Дзераўноўскага яслі-сада –
сярэдняй школы Слонімскага раёна
Фота Наталлі ПАТРОЙНАЙ*

Алесь МАКРАЦОЎ

Парцэлы

Дух мой –
дзіця
Божае?..

Ласкавы...
бэзавы дзень
нараджэння
ў паэта...

Галубка дзікая
прылятала...

Надзею і пёрка
падаравала...

Поле
жыцця...
зарасло
гадамі...

Клянны...
ля закінутай
хаты...
трох сыноў?

Роднай
хаты...
дзедавы
вочы...

Бур'ян...
не заглушыў
святааннік.
Сонечна...

Пан: Ну, і дзікі народ гэтыя! беларусы! Мы для іх клуб — чытальню залажылі і радыя правялі, але ніхто да нас ня прыходзе, а вось там...

...у цеснай хаце аж зямля трасецца пад іх нагамі. Дзікары, а не народ! — ані ня горнуцца да нашай культуры...

Карыкатура з часопіса «Маланка» (№ 8, 1927 г.)

Як вясковец з Сянькоўшчыны змагаўся з віленскім хірамантам

Жыхары вёсак Слонішчыны ў 1920-я гады актыўна вышлі на беларускія газеты з Вільні. Уважліва іх чыталі, нярэдка пісалі ў рэдакцыю водгукі на публікацыі. І іх друкавалі. 14 верасня 1927 года газета «Беларускі дзень» змясціла допіс свайго падпісчыка з вёскі Сянькоўшчына. Вось што ён пісаў (падаем з невялікімі праўкамі):

«Наш беларускі народ вельмі цёмны і забабонны. Ніякай работы не пачынае без забабонаў і не канчае яе без забабонаў, нікуды не выйдзе і не выедзе без забабонаў. І кожны паварот да хаты кончыцца забабонамі. Найбольш забабонным з'яўляецца праваслаўны беларус. Маюць забабоны і беларусы-каталікі, але далёка менш, бо ксяндзы ўсялякія забабоны пераследуюць, а бацюшкі часта самі вераць у забабоны. Але нашто Вы, Пяне Рэдактар, пашыраеце забабоны, змяшчаючы ў сваім выданні «Беларускі Дзень» абвестку хіраманта на 11-й старонцы № 23 [ад 20 жніўня 1927-га]?»

Кожны хірамант — гэта ашуканец, бо дарма выманьвае грошы ад нашага цёмнага брата-беларуса і ўзмацоўвае веру ў забабоны, а дапамагае яму Ваша газета. Грошы за гэту абвестку, гэты грошы нашага гаротнага беларуса-селяніна. Выкіньце гэту абвестку, яна пэўна выдрукавана без Вашага ведама і дазволу. Вашую газету я даю чытаць усім суседзям і чытаю ўсім тым, хто чытаць не ўмее.

Звялікай пашанай В.З — к. Вёска Сенькаўшчына, Слонішч[ка] павету». Рэдакцыя выбачалася перад сваім чытачом, пагадзілася з яго аргументамі. «Абвестка аб хіраманце Васілеўскім

ЧАЛАВЕЧА!

НА ТВАРЫ ТВАІМ НАПІСАНЫ ТВОЙ ЛЭС!

Прышлі фатаграфію (сваю ці чужую), дапішы імя і прозьвішча, год, месяц і дату нараджэння (таго, чыя фатаграфія). Адтрымаеш навукова апрацаваны аналіз характару, здольнасцяў, шмат карысных астралёгічных парадаў (пазрабаваных у жыцці), шчаслівыя лічбы і... апісанне важнейшых момантаў з Тваё будучыні.

Аналіз высылецца па адтрыманні двух злотых (за граніцу 1 даляр)

Фатаграфія застаецца ў мяне.

Хірамант А. Васілеўскі.
Вілен, ул. Роўска 4 м. 7.

Асабіста прымаю штодзень ад г. 12 да 8-у веч.

сапраўды была змешчана Адміністрацыяй без ведама Рэдакцыі. Цяпер гэтая абвестка выкідаецца», — напісана ў каментары «Ад Рэдакцыі». Што да Антона Васілеўскага (1891 — 1984), дык ён пра жыццё доўгае жыццё. Вядомы як беларускі пісьменнік, а не хірамант. У пасляваенны час жыў у Польшчы, друкаваўся ў беларускай газеце «Ніва» ў Беластоку.

Сяргей ЁРШ
(Паводле электроннага выдання краязнаўчай Слонішчыны «Слонішч[ка] край»)

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 22

Уздойж: 3. Мелодыя. 9. Еўропа. 10. Зноска. 11. Цымбалы. 14. Хлеб. 15. Казак. 16. Вада. 19. Плато. 20. Німфа. 21. Блыха. 22. Конік. 24. Лека. 25. Лапці. 28. Асёл. 32. Беларус. 34. Кімано. 35. Навука. 36. Радзіма.
Упоперак: 1. Недахоп. 2. Бок. 3. Маці. 4. Лямпа. 5. Драга. 6. Язык. 7. Воз. 8. Кантата. 12. «Вечарынка». 13. Гарманіст. 17. Горад. 18. Унукі. 21. Балеткі. 23. Кілішак. 26. Аклад. 27. Церні. 29. Убор. 30. Ясна. 31. Лад. 33. Два.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЛЯКІ — (саманазва Polacy) нацыя, асноўнае насельніцтва Рэспублікі Польшча. Колькасць на сёння ацэньваюць у

55 — 60 млн. чалавек. У Польшчы — 36,085 млн палякаў (2011). Уключаюць шэраг субэтнічных групаў, у тым ліку: гуралы, кашубы, сілезцы, мазу-

ры ды інш.; палабы і памаране, раней блізкія палякам, былі ў асноўным знямецаныя.

Як паказаў перапіс насельніцтва 2002 г., палякі складаюць 96,7 % насельніцтва Польшчы. У значнай колькасці жывуць таксама ў іншых краінах: ЗША, Вялікабрытанія, Францыя, Германія, Бразілія, Канада, Аргенціна, Беларусь, Літва, Украіна, Аўстралія і інш.

У X — XI стст. у перыяд фармавання раннефеадальнай Польскай дзяржавы складвалася і польская народнасць. Яе этнічную аснову склалі паляне, слянзаны, віслаўны, мазаўшане, памаране. У XI ст. з'явіўся этнонім «палякі». Як нацыя палякі сфармаваліся ў XVIII — XIX стст. Пасля Першай сусветнай вайны была ўтвораная польская дзяржава. У яе склад не ўвайшлі многія заходнепольскія землі, у той жа час яна захапіла раёны, населеныя беларусамі, украінцамі, літоўцамі. Уз'яднанне польскіх зямель адбылося пасля Другой сусветнай вайны. У заходніх раёнах Польшчы, адкуль часткова выехалі немцы і дзе засталіся палякі-

Гуралы ў нацыянальных строях

аўтахтоны, пасяліліся рэпатрыянты з СССР і былыя эмігранты, якія вярнуліся з заходніх краінаў. З усходніх раёнаў Польшчы выехалі ў СССР беларусы і ўкраінцы, але на Падляшшы і сёння існуюць беларускія і ўкраінскія рэгіёны.

(Працяг артыкула будзе)

Polnische Bauern und Bäuerin aus der Umgegend von Krakau.

Народныя гараджані Кракава ў сярэдзіне XIX ст.